

NORGES HØYESTERETT

Den 3. oktober 2019 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Matningsdal, Webster og Bergsjø i

HR-2019-1848-U, (sak nr. 19-140432STR-HRET), straffesak, anke over beslutning:

A (advokat Adrian Norense Idehen)

mot

Påtalemyndigheten (politivadokat Patrick Kristoffer Steensby)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder spørsmålet om en rettsoppnevnt sakkyndig er inhabil.
- (2) Oslo tingrett avsa 3. april 2019 dom med slik domsslutning:

«A, født 00.00.1988, dømmes for overtredelse av straffeloven (2005) § 133 første ledd (to tilfeller) og straffeloven (1902) § 147 d (to tilfeller), alt sammenholdt med straffeloven (1902) § 12 første ledd nr. 3 bokstav a, § 62 første ledd, § 64 første ledd, og straffeloven (2005) § 79 a og § 82, til fengsel i 7 – syv – år og 3 – tre – måneder.

Varetekt kommer til fradrag med 243 – tohundreogførtitre – dager, jf. straffeloven (2005) § 83.»
- (3) Både A og påtalemyndigheten anket til lagmannsretten. Ved Borgarting lagmannsretts beslutning 13. mai 2019 ble anken over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet henvist til ankeforhandling. Ankeforhandlingen er berammet til 8. oktober 2019.
- (4) Borgarting lagmannsrett oppnevnte 20. juni 2019 Magnus Ranstorp som sakkyndig. Han var oppnevnt som sakkyndig også for tingretten og avga i den forbindelse en sakkyndig rapport.
- (5) A begjærte 11. juli 2019 omgjøring av oppnevningen. Han anførte at Ranstorp var inhabil etter straffeprosessloven § 142 første ledd, jf. domstolloven § 108. Bakgrunnen var uttalelser fra Ranstorp om saken i sosiale medier, hvor han blant annet omtalte tiltalte som «IS-terrorist» i et innlegg på Facebook.
- (6) Ved lagmannsrettens beslutning 12. september 2019 ble begjæringen om omgjøring ikke tatt til følge.

- (7) A har anket til Høyesterett. Han har gjort gjeldende at lagmannsretten har tolket og anvendt habilitetsreglene feil når den har kommet til at det ikke foreligger særegne omstendigheter som er skikket til å svekke tilliten til Ranstorps uhildethet. Ranstorp er inhabil etter den objektive testen som er utledet av domstoloven § 108 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1. En dommer ville ha vært inhabil i et tilfelle som dette. Det kan da ikke være avgjørende at den sakkyndige ikke skal ta stilling til skyldspørsmålet, og at ytringene hans er fremsatt i den svenske samfunnsdebatten.
- (8) *Påtalemyndigheten* har gjort gjeldende at lagmannsrettens vurdering og konklusjon er riktig.
- (9) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at saken gjelder en habilitetsavgjørelse avsagt av lagmannsretten som første instans. Utvalget har da full kompetanse.
- (10) Spørsmålet om habilitet for sakkyndige i straffesaker reguleres i straffeprosessloven § 142 første ledd, som har denne ordlyden:
- «Når det kan unngås, bør det som sakkyndig ikke oppnevnes noen som etter domstoloven § 106 eller § 108 ville være ugild som dommer.»**
- (11) Henvisningen til domstoloven §§ 106 og 108 innebærer at habilitetsreglene for dommere gis anvendelse også for sakkyndige. Paragraf 108 lyder:
- «Dommer kan heller ikke noen være, når andre særegne omstendigheter foreligger, som er skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet. Navnlig gjelder dette, når en part av den grunn krever, at han skal vike sete.»**
- (12) Bestemmelsen må anvendes i samsvar med kravene til en uavhengig og upartisk domstol som følger av Grunnloven § 95 første ledd og EMK artikkel 6 nr. 1, se HR-2016-681-A avsnitt 17 og 18.
- (13) Av Rt-2003-1514 avsnitt 9 følger at sakens karakter og alvor må tillegges vekt ved vurderingen etter domstoloven § 108. Her uttaler førstvoterende:
- «Etter domstoloven § 108 må det foretas en skjønnsmessig vurdering av om det foreligger slike forhold at dommeren må fratres som inhabil. I denne vurderingen må sakens karakter og alvor også tillegges vekt. Vurderingen vil derfor kunne falle forskjellig ut i straffesaker og i sivile saker. Av hensyn til partenes og allmennhetens tillit til domstolene er det viktig å unngå at det kan reises tvil om habiliteten til de dommere som deltar i pådømmelsen av straffesaker, jf. blant annet Rt-1996-261.»**
- (14) Habilitetsspørsmålet har en subjektiv og en objektiv side, hvor den objektive siden har fått økt vekt de senere årene. I Rt-2013-1570 avsnitt 20 er kravene til dommerhabilitet oppsummert slik:
- «Domstoloven § 108 fastsetter at en person ikke kan være dommer i en sak hvis ‘særegne omstendigheter foreligger, som er skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet’. Dette innebærer for det første at det ikke må foreligge omstendigheter som gjør at dommeren ikke er i stand til å treffe en upartisk avgjørelse uten å skjele til irrelevante hensyn ut fra et subjektivt perspektiv. For det andre må det ikke foreligge forhold som knytter dommeren til en part på en slik måte at det for partene og allmennheten kan reises spørsmål ved dommerens upartiskhet. Denne objektive tilnærmingen – hvordan forholdet tar seg ut fra utsiden – har fått økende vekt i rettspraksis de senere årene, jf. Rt-2011-1348 avsnitt 46. Dette har medført en innstramming av habilitetsreglene og innebærer at eldre praksis ikke alltid vil være veiledende for hva som er rettstilstanden i dag.»**

(15) Uttalelsen er gjengitt i flere senere avgjørelser, blant annet i HR-2016-681-A avsnitt 16. I avsnitt 17 i denne dommen viser førstvoterende til praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD). Deretter uttaler han i avsnitt 18 at det avgjørende er «om de særlige forholdene i saken etter en objektiv målestokk gir omverdenen rimelig og saklig grunn til å tvile på dommerens upartiskhet».

(16) Etter dette blir spørsmålet om den sakkyndiges uttalelser i sosiale medier gir omverdenen rimelig og saklig grunn til å tvile på hans upartiskhet. Habilitetsinnsigelsen knytter seg til to ulike ytringer. Ranstorp la 2. april 2018 ut en melding på Twitter med en lenke til en VG-artikkel om tiltalte i saken her. I meldingen skrev Ranstorp:

«'PST: Uigur siktet for terror i Syria' IS-terrorister blir åtalade i Norge. Skillnad mot vad som händer i Sverige.»

(17) Han la videre ut en melding på Facebook 7. mars 2019. Hovedforhandlingen i tingretten i vår sak var på det tidspunktet avholdt, men dom var ikke avsagt. Meldingen hadde denne ordlyden:

«Vittnade själv som sakkunnig i rättegång mot IS-terrorist i Norge i början av februari. Intervju med norske journalist ger bra bild: Norge har mycket hårdare lagar mot IS-terrorister. Hade Sverige följt vårt råd i 2013 hade vi kunnat åtala IS-återvändare nu.»

(18) Ankeutvalget ser det slik at i hvert fall uttalelsen på Facebook ville gjort en dommer i saken inhabil etter den objektive testen som må foretas i medhold av domstolloven § 108. Ved habilitetsvurderingen må det imidlertid ses hen til den sakkyndiges rolle og oppgaver. Hans mandat for lagmannsretten er å «være til stede i retten, og å avgi forklaring, herunder redegjøre for utarbeidet skriftlig erklæring». Lagmannsretten har ikke bedt om en ny skriftlig erklæring. For tingretten hadde han følgende mandat:

- «- **Hva er ETIM/ETIP/TIP og gruppens knytning til Kina, på hvilket grunnlag og av hvem er gruppen listet som en terrororganisasjon, hvilke terroraksjoner knyttes til grupperingen,**
- **Hvordan plasseres ETIM/ETIP/TIP i Syria-konflikten tidsmessig, geografisk, i hvilke allianser og hvilken aktivitet i Syria under Syriakonflikten knyttes til gruppen – enten alene eller i samvirke med øvrige grupper,**
- **[Hva] er hovedårsaken til at uigurer oppsøkte Syria under Syria-konflikten,**
- **Hva er ETIM/ETIP/TIP sitt mål på kortsiktig og langsiktig basis, regionalt og/eller internasjonalt,**
- **I hvilken grad kan man si at individene som slutter seg til ETIM/ETIP/TIP bekjenner seg til gruppens ideologi, slik den spres utad.»**

(19) Den sakkyndige skal etter dette uttale seg generelt om de organisasjoner som er nevnt. Han skal hverken ta stilling til skyldspørsmålet eller noe annet som angår tiltalte mer konkret. Hans ytringer er videre fremsatt i en alminnelig samfunnsdebatt, og de knytter seg ikke konkret opp mot foreliggende sak. Uttrykket «IS-terrorist» synes brukt som en slags kortform. Selv om det i vurderingen også må legges vekt på at habilitetsinnsigelse er fremsatt, finner utvalget at ytringene i sosiale medier ikke gir omverdenen rimelig og saklig grunn til å tvile på at den sakkyndige vil utføre sine oppgaver upartisk. Ranstorp er ikke inhabil som sakkyndig i saken, og anken blir å forkaste.

(20) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G

Anken forkastes.

Bergljot Webster
(sign.)

Magnus Matningsdal
(sign.)

Per Erik Bergsjø
(sign.)